

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Φίλτατέ μοι,

ΞΧΕΙΣ δίκαιον. Ἡ ἐλληνικὴ ἐκδοτικὴ ἔχει πολλὰ περίεργα, ἄγνωστα εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, ἐπομένως ἐν ἄρθρον περὶ αὐτῆς ἔχει τὸν τόπον του εἰς τὴν μεγάλην ἐτησίαν ἐγκυκλοπαιδείαν τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει τὸ Ἡμερολόγιόν σου. Μολονότι δὲ δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον ἡ ἰδέα σου, τοῦ ν' ἀποταθῆς κατὰ προτίμησιν εἰς ἐμὲ διὰ τὸν σκοπὸν σου, θὰ κριθῆ ὡς ἐπιτυχῆς ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας σου, ἐν τούτοις σπεύδω ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν εὐμενῆ πρόσκλησίν σου.

Τῶ ὄντι ἡ περιγραφὴ τῶν ἐργασιῶν ἐνὸς ἐκδοτικοῦ καταστήματος δὲν θὰ ἦναι διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου σου ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα τῆς περιγραφῆς μεγάλου ἐξερευνητοῦ περατώσαντος αἰσίως τολμηρὰν ἐκδρομὴν εἰς ἄγνωστον χώραν. Καὶ ἐδῶ ἔχει νὰ περιγράψῃ τις ἤθη καὶ ἔθιμα ἐντελῶς ἄγνωστα, ἐπεισόδια σχεδὸν ἀπίστευτα καὶ γενικῶς πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων ὁ πολὺς κόσμος δὲν ἔχει οὔτε ἰδέαν. Ἐὰν δὲ κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν αὐτὴν δὲν διατρέχει τις τὸν κίνδυνον νὰ καταφαγωθῆ ὑπὸ ἀγρίων ἢ νὰ ἐμπέσῃ εἰς ἐνέδραν, ἐν τούτοις τὰ ἀπρόοπτα καὶ αἱ ἐκπλήξεις δὲν εἶναι ὀλιγώτερα.

Καὶ ἐν πρώτοις τί ἐστὶ ἐκδότης; Ἡ λέξις εἶναι γνωστὴ βεβαίως, τὸ πρᾶγμα ὅμως εἶναι ἐντελῶς σχεδὸν ἄγνωστον διὰ τοὺς πολλούς. Ὁμοιάζει μὲ τὴν βανάναν, τὴν ὁποίαν ὅλοι γνωρίζουν κατ' ὄνομα, πολλοὶ ὀλίγοι ὅμως ἔφαγαν. Δι' αὐτούς, τοὺς πολλούς, ὁ ἐκδότης εἶναι καὶ δὲν εἶναι ἐπαγγελματίας· ἔχει κάποιαν σχέσιν μὲ τὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς ἐφημερίδας· ἔχει τυπογραφεῖον ἴσως, ἀλλὰ κολλᾷ καὶ προγράμματα· ἐνίοτε βγάζει καὶ εἰκόνας, δένει δὲ καὶ βιβλία. Εἶναι λοιπὸν κάτι νεφελωδῶς ἀόριστον καὶ ἀσύλληπτον ὁ ἐκδότης, μισοεφημεριδογράφος, μισοτυπογράφος, μισοπρογραμματοποιός, μισοζωγράφος, μισοβιβλιοδέτης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μία ὄψις τοῦ ἐκδότου, ἡ ὄψις τὴν ὁποίαν βλέπει ὁ πολὺς κόσμος, ὁ κόσμος τοῦ ὁποίου αἱ σχέσεις μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰ βιβλία εἶναι τεταμέναι.

Ἀπέναντι αὐτῶν ὅμως ὑπάρχουν οἱ ὀλίγοι, οἱ λαμβάνοντες τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀντίστροφόν του ὄψιν ἀκριβῶς. Δι' αὐτοὺς ὁ ἐκδότης εἶναι ἐπαγγελματίας πλουτίζων ἀκόπως καὶ ἄνευ λόγου εἰς βάρος τῶν γραφόντων. Ἡ ὑπαρξίς του δὲν ἔχει κανένα λόγον, ἀφοῦ ἠμπορεῖ κανεὶς ἐξαίρετα νὰ τυπώσῃ καὶ πωλήσῃ μόνος του τὸ βιβλίον.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι οἱ πρωτόβγαλτοι. Δι' αὐτοὺς ἡ πέννα ἔχει τὴν ιδιότητα ἰνδικῆς καννάβεως. "Ἦκουσαν ὅτι ἡ Πάπισσα Ἰωάννα ἀφῆκε τόσας χιλιάδας δραχμὰς κέρδη, ἡ μετάφρασις τῶν Ἀθλίων τόσα, ὁ Ροκαμβόλ τόσα, ἔτυχε δὲ νὰ ἔχουν περάσει καὶ τὴν μιστὴν τοῦλάχιστον μέθοδον τοῦ Ὀλλενδόρφου. Εἰς ἐνέργειαν λοιπὸν ἡ φάμπρικα." Ἐνα λεξικὸν Γαλλικόν, μία πέννα καὶ ὀλίγον χαρτὶ εἶναι πράγματα ποῦ εὐρίσκονται εὐκόλα. Καὶ ἡ μετάφρασις κουτσὰ στραβὰ μετὰ μνηνῶντινων ἀγωνίας καὶ ἰδρωῶτας φιλοπονεῖται.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ σπεύδοντες πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ μὴ ἀρκούμενοι εἰς μεταφραστικὴν ἀπλῶς δόξαν καὶ ἐπιδιώκοντες φήμην συγγραφέως. Αὐτοὶ γράφουν πρωτότυπα ἔργα, μυθιστορήματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα καὶ ἐπιστημονικά.

Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, μόλις θέσουν τὴν τελευταίαν τελείαν ἐπὶ τοῦ χειρογράφου, ἀρχίζουν τὰ ὄνειρα. "Ὀνειρα κυανᾶ καὶ φυστικιά. . . Ὁ ἐπίδοξος συγγραφεὺς κολυμβᾶ εἰς κυανοῦν πέλαγος εἰκοσιπενταδράχμων καὶ ἑκατονταδράχμων καὶ εἰς φιστικίζοντα ὠκεανὸν πεντακοσιοδράχμων καλοσιδερωμένων τῆς Ἐθνικῆς, ὑπεράνω τῶν ὁποίων πτερυγίζει προικοφόρος νύμφη ἐν εἴδει οὐράς. Καὶ ἔτσι ἀπευθύνεται ἡ πρώτη ἐπιστολή, ἢ ἀποφασίζεται ἡ πρώτη ἐπίσκεψις εἰς τὸν ἐκδότην.

"Ἐχω εἰς χειρὰς μου μίαν τοιαύτην ἐπιστολὴν ληφθεῖσαν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Πρόκειται περὶ μεταφράσεως ἐνὸς τομιδίου διηγημάτων ἐξ ὀλιγίστων τυπογραφικῶν φύλλων. Ὁ μεταφραστὴς θέτει τετραγωνικώτατα τοὺς ὅρους του διὰ τὴν παραχώρησιν τοῦ χειρογράφου." Ἀκούσατε :

Πρῶτον. Δύο χιλιάδας δραχμὰς ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ χειρογράφου.

Δεύτερον. Τριακόσια σώματα ἐκ τοῦ ἔργου.

Τρίτον. 40 0)0 ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Δὲν εἶναι καὶ πολλὰ Ὑπάρχουν ἄλλοι ἀπαιτητικώτεροι ἀ-

κόμη. Σημειωτέον ὅτι ὅλη ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου εἶναι ἐργασία δέκα ἕως δεκαπέντε ἡμερῶν δι' ἓνα πρώτης τάξεως μεταφραστὴν ὅστις θὰ πληρωθῇ δι' αὐτὴν διακοσίας τὸ πολὺ δραχμάς.

Εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν ὁ ἐκδότης εἶναι ἠναγκασμένος ν' ἀπαντήσῃ εὐχαριστῶν διὰ τὴν εὐγενῆ προσφορὰν καὶ λυπούμενος διότι ἄλλαι ἐργασίαι δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν ν' ἀναλάβῃ καὶ τὴν ἐκδοσὶν ταύτην.

Τὴν πρώτην αὐτὴν ψυχρολουσίαν διαδέχονται καὶ πολλὰ ἄλλα μέχρις ὅτου ὁ πρωτογράφος συγγραφεὺς ἀποφασίσῃ νὰ εὔρη χρήματα καὶ τυπώσῃ τὸ ἔργον ὁ ἴδιος.

Διὰ νὰ ἤμεθα ὁμῶς ἐν τῇ ἀκριθείᾳ πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καταλήγουν ὅχι μόνον οἱ πρωτόβγαλτοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πεπειραμένοι πολλάκις εὐρίσκοντες ἑαυτοὺς ἠδικημένους ἀπὸ τοὺς ἐκδότας, ὅλοι ἀγόμενοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν κεντρικὴν ἰδέαν : ὅτι ὁ ἐκδότης δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὸ ἔργον κερδίζων ἀκόπως καὶ ἄνευ λόγου, ἐπομένως εἶναι περιττός.

Καὶ ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει τὰ χειρόγραφα ὑπὸ μάλης καὶ ἀρχίζει ἢ περιπλάνησις εἰς ἀναζήτησιν τυπογραφείου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀρχίζει μαρτύριον ἀτελείωτον διὰ τὸν δυστυχῆ συγγραφέα· μαρτύριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ ἔλλην ἀποσπασματάρχης ἤθελεν ὠχριάσει. Ὁ συγγραφεὺς κινδυνεύει δεκάκις τῆς ἡμέρας νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας μὲ τὸν τυπογράφον. Ἄλλοτε πταίουν τὰ στοιχεῖα καὶ ἄλλοτε τὸ πιεστήριον καὶ ἄλλοτε αἱ διορθώσεις καὶ αἱ μεταβολαὶ τοῦ κειμένου, αἱ ὁποῖαι ἐξαγριώνουν τὸν τυπογράφον.

Τέλος μίαν καλὴν πρωΐαν ὁ συγγραφεὺς εἰδοποιεῖται ὅτι τὸ ἔργον ἐπερατώθη καὶ ἐρωτᾶται ποῦ θέλει νὰ τοῦ ἀποστείλουν τὰ νωπὰ ἔτι τυπογραφικὰ φύλλα. Ἀρχίζει τότε νέα περιπλάνησις πρὸς εὔρεσιν βιβλιοδέτου ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὸ δίπλωμα τῶν τυπογραφικῶν φύλλων, τὴν ραφὴν αὐτῶν καὶ τὴν βιβλιοδέτησιν ἐν γένει τῶν ἀντιτύπων μετὰ τοῦ ἐξωφύλλου.

Τέλος τελειώνει καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία καὶ μετ' ὀλίγον ὁ συγγραφεὺς βλέπει καταφθάνουσιν εἰς ἓνα καροτσάκι τὴν πρώτην ἀποστολὴν τῶν ἀντιτύπων, ἔπειτα τὴν δευτέραν, τὴν τρίτην κτλ., ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν ὅλῳ ἓνα τόννον περίπου βάρους. Οἰκονομεῖται ὅπως ὅπως ὁλος αὐτός ὁ ὄγκος μέσα εἰς τὰ δωμάτια, ὑπὸ τὰς κλίνας, εἰς τὴν κουζίναν καὶ τέλος. . τέλος ἀρχίζει νέον καὶ φοικωδέστερον μαρτύριον.

Τὰ σώματα αὐτὰ πρέπει νὰ διατεθοῦν πρὸς πώλησιν. Εὐρίσκονται βιβλιοπῶλαι δεχόμενοι εἰς τὰς βιτρίνας των τὸ βιβλίον

πρὸς πώλησιν μὲ προμήθειαν 20, 30 ἢ καὶ 40 τοῖς 0)0· μὲ ἄλλους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διεξάγεται συνεννόησις ταχυδρομικῶς· ὅλοι οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐρίσκονται εἰς κίνησιν· ἀγοράζεται σπάγγος, χαρτί διὰ τύλιγμα, κόλλα, γραμματόσημα· ἐτοιμάζονται δέματα, γράφονται διευθύνσεις· ἡ ὑπηρέτρια ἀπὸ τῆς κουζίνας μετατίθεται εἰς τὸ γραφεῖον ὅπου τυλίσσει τὰ πακέτα· ὁ μικρὸς κολλᾷ γραμματισσημα· ὁ συγγραφεὺς δένει μὲ σπάγγον τὰ πακέτα καὶ τὰ παραδίδει εἰς τὴν σύζυγον, ἢ τὴν κόρην, τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν τέλος πάντων, ἢ ὁποῖα τὰ σφραγίζει μὲ τὸ βουλοκέρι· ἐνίοτε ἡ γάτα τῆς οἰκίας τρώγει τὸ ἄλεῦρι τῆς κόλλας ἢ ὁ σκύλος ἀρχίζει νὰ φυλλομετρῇ μὲ τοὺς ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας παραπετὸν σῶμα τοῦ συγγράμματος· ὑπὸ τὴν κουζίναν ἀρχίζει νὰ εἰσορμᾷ ἡ πρώτη κνίσσα τοῦ καιομένου φαγητοῦ, ἡ ὑπηρέτρια τρέχει ἕξαλλος, ὁ Τοτὸς ραπισθεῖς, διότι ὀλίγον ἔλειψεν νὰ καῖ μὲ τὰ σπέρτα, ὠρύεται εἰς μίαν γωνίαν, ἐπακολουθεῖ ἀναστάτῳσις, ἕως ὅτου ὁ δυστυχὴς συγγραφεὺς κάθιδρως, ἀσθμαίνων, ρίπτεται εἰς μίαν καρέκλαν βλασφημῶν τὴν ὥραν καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἀπεφάσισε νὰ τυπώσῃ βιβλίον.

Ἄλλ' ἐδῶ θὰ φαντάζεσθε ὅτι ἐτελείωσαν πλέον τὰ βάσανά του. Ἐν τούτοις ὅλ' αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ τὴν ἀρχὴν μόλις.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ τυπώσῃ τις ἐν βιβλίον καὶ νὰ ἐφιδιάσῃ μὲ αὐτὸ μερικὸς βιβλιοπώλας. Πρέπει καὶ νὰ τὸ πωλήσῃ. Καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τὸ καταστήσῃ γνωστὸν. Ἀρχίζει λοιπὸν νέα σειρά ἐπισκέψεων εἰς δημοσιογραφικὰ γραφεῖα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ συγγραφεὺς νομίζει ἐν ἀγία ἀπλοϊκότητι ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα γίνονται ὀωρεάν. Τρέχει λοιπὸν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, προμηθεύεται συστατικὰς πρὸς δημοσιογράφους, μοιράζει ἀφειδῶς ἀντίτυπα, παρακαλεῖ ἕνα δύο ρέπορτερ τοὺς ἰποίους ἔτυχε νὰ γνωρίζῃ, ἀγοράζει καθ' ἡμέραν ὅλα τὰ φύλλα καὶ τὰ διατρέχει διὰ ταχέος καὶ ἀνησύχου βλέμματος προσπαθῶν ν' ἀνακλύψῃ κανὲν ἀρθρίδιον διὰ τὸ βιβλίον του ἕως ὅτου βλέπει ὅτι ὅλον αὐτὸ τὸ φοβερὸν ποδοκόπι κατέληξεν εἰς δύο στίχους φυλλαρίου τινὸς ἀριθμοῦντας τοὺς ἀναγνώστας του εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός. Ἀποφασίζει τότε μὲ συντριβὴν καρδίας νὰ πληρώσῃ μίαν ἢ δύο πενιχροτάτας ἀγγελίας εἰς γωνίαν τινὰ μιᾶς ἢ δύο ἐφημερίδων καὶ ἡσυχάζει.

Ἄλλ' ἐκ τῆς προσκαιροῦ αὐτῆς ἀναπαύσεως ἔρχεται νὰ τὸν ἐξαγάγῃ μία ἐπιστολή:

«Φίλτατε

Εἶδα ὅτι ἐξέδωκες τέλος πάντων τὸ ἔργον σου.

Βρὲ ἀδελφέ χάθηκε ἐν ἀντίτυπον καὶ δι' ἐμέ;

Τὸ περιμένω καὶ σὲ φιλῶ.»

Εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τζαμπατσῆ αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ταχέως ἀκολουθεῖ ἄλλη καὶ ἔπειτα ἄλλη καὶ ἔπειτα ἄλλη. Καὶ ὁ συγγραφεὺς στέλλει καὶ στέλλει ἀδιακόπως ἀντίτυπα, γράφων ἀφιερώσεις ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου καὶ πληρόνων καὶ τὰ ταχυδρομικά.

Ἀρχίζουν ἔπειτα αἱ περιοδεῖαι καὶ ἡ ἀλληλογραφία μὲ τὰ βιβλιοπωλεῖα περὶ τῆς τύχης τοῦ βιβλίου, ἐὰν ἐπωλήθη καὶ τί ἐπωλήθη· ἀνοίγονται κατάστιχα, κρατοῦνται λογαριασμοί, προκύπτουν φιλονεικίαι ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν. Ἐπειτα σιγὰ σιγὰ ὅταν βεβαιωθῆ πλέον ὅτι μετὰ ἐξάμηνον ἀγωνίαν αἱ εἰσπράξεις δὲν ἐκάλυψαν οὔτε τὸ δέκατον τῶν δαπανῶν — ὅλος αὐτὸς ὁ πυρετὸς καταπίπτει, ἡ ἀλληλογραφία παύει καὶ ὁ συγγραφεὺς, τελείως πλέον ἀδιάφορος διὰ τὸ ἔργον του, ξένος σχεδὸν πρὸς αὐτό, ἀρχίζει μόλις νὰ ἐννοῇ ὅτι τὸ βιβλίον θέλει ἐκδότην.

Καὶ ἂς μὴ νομίζῃ τις ὅτι τ' ἀνωτέρω εἶναι ὑπερβολικά· ἐξ ἐναντίας ἀποτελοῦσι τὴν ἀπλουστέραν μορφήν τῶν περιπετειῶν τοῦ ἐκδοτοσυγγραφέως· διότι ἂν τὸ ἔργον ἔχει εἰκόνας ἢ ἂν πρόκειται περὶ συγγράμματος τεχνικοῦ ἢ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δαπάνη καὶ αἱ περιπέτειαι προσλαμβάνουν διαστάσεις φανταστικὰς καὶ ἀπιστεύτους. Ὑπάρχει δὲ συγγραφεὺς ὅστις σήμερον, μετὰ τριετίαν δηλαδὴ ἀφότου ἐξέδωκε τὸ βιβλίον, τρέμει μήπως τὸ κατάστημα (κατάστημα πολὺ ὀλίγον σχετιζόμενον μὲ τὰ βιβλία) εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέθηκε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ βιβλίου του, συλλάβῃ τὴν κακὴν ἰδέαν νὰ τοῦ κουβαλήσῃ εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀπώλητα σώματα ὅσα πῶρα ἀναπαύονται εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ καταστήματος, ἀφίνοντα ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῆς κουζίνας καὶ τῶν δωματίων τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῆς ὠχρᾶς αὐτῆς εἰκόνας εὐκόλως δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἐὰν οἱ συγγραφεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκδίδουν οἱ ἴδιοι τὰ ἔργα των, ἡ ἀπώλεια εἰς χρόνον καὶ χρῆμα θὰ ἦτο τοῦλάχιστον τριπλασία ἐκείνης, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ δι' ἐκδότου κυκλοφορία· καὶ τοῦτο, ἂν ὑποθεθῆ ὅτι ἡ πώλησις τοῦ βιβλίου εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον. Ἄνευ δὲ ἐκδοτῶν ταχέως θὰ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν μακαρίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς διὰ νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐκδόσεως ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθῆ διὰ τῶν φίλων του τὰ φιλόμουσα αἰσθήματα στενοῦ κύκλου γνωρίμων καὶ εἰς τὸ τέλος, φορτωνόμενος ἑκατοντάδας τινὰς ἀντιτύπων, νὰ περιέλθῃ τὰ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κέντρα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκλιπαρῶν τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ.

Ὅλ' αὐτὰ παρῆλθον εὐτυχῶς σήμερον. Ἐὰν δὲ ἦναι ἀληθές ὅτι ἔχουν καὶ τὰ βιβλία τὴν τύχην τους, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λατινικὸν λόγιον, ἡ τύχη αὐτῶν εἶναι ὁ ἐκδότης. Ὅσον

τελειότερος είναι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ καταστήματός του, ὅσον ἀφθονώτερα καὶ καλλίτερα τὰ μέσα τῆς διαδόσεως, ὅσον περισσότερον εὐρὺς ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν του, ὅσον ἀκόμη ἀκμαιότερα ἡ πίστις του, τόσον ἡ τύχη τοῦ βιβλίου εἶναι μᾶλλον ἐξησφαλισμένη.

Εἶπα καὶ περὶ ἀκμαιότητος πίστεως καὶ τὸ πρᾶγμα θὰ φανῆ ἴσως παράδοξον. Ποια σχέσις εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη μεταξύ τῆς πίστεως τοῦ ἐκδότου καὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ βιβλίου; Ἐὰν μοῦ ἐπετρέπετο, θ' ἀνέφερον ἐδῶ τὸ ὄνομα γνωστοῦ συγγραφέως ὅστις ἀποπειραθεὶς τὴν κατὰ τεύχη ἐκδοσὶν ἔργου γνωστοτάτου εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἠναγάσθη νὰ διακόψῃ ταύτην, διότι ἐκ τοῦ πρώτου τεύχους διετέθησαν 163 ἀκριθῶς ἀντίτυπα· τὸ αὐτὸ ἔργον μετὰ τινα καιρὸν ἀνετέθη εἰς ἐκδότην καὶ τὸ πρῶτον τεύχος αὐτοῦ ἐπωλήθη εἰς 1800 ἀντίτυπα, τοῦ συγγραφέως σταυροκοπούμενου. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολον νὰ ἐξηγηθῆ. Τὸ κοινὸν ἐξεματίσθη πολλάκις· ἐπλήρωσε τὰ πρῶτα τεύχη ἔργων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἤχθησαν εἰς πέρα;· καὶ δικαίως δυσπιστεῖ. Ὁ ἐκδότης, ὅταν εἶναι γνωστός, ἀποτελεῖ δι' αὐτὸ μίαν ἐγγύησιν ὅτι τὸ ἔργον δὲν θὰ διακοπῆ.

Ἄλλ' ὅταν δὲν εὐρίσκει τις ἐκδότην; θὰ ἐρωτήσετε. Αὐτὸ σημαίνει ἀπλούστατα ὅτι τὸ ἔργον σας δὲν ἔχει μέσα του τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιτυχίας καὶ — ἐκτὸς ἂν ἦσθε ἑκατομυριοῦχος ἢ ἔχετε χρήματα διὰ πέταμα — καλὰ θὰ κάμετε νὰ παραιτηθῆτε τῆς ιδέας τῆς τυπώσεώς του.

Ἄλλ' ἄς ἰδῶμεν ἐκ τοῦ πλητίον τί ἐστὶ ἐκδότης καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πλουτίζει τῶ ὄντι εἰς βάρος τῶν γραφόντων, χωρὶς αὐτὸς νὰ προσφέρῃ τίποτε ὡς κοινῶς νομίζεται.

Ὁ ἐκδότης προσφέρει ἐν πρώτοις τὰ κεφάλαιά του. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συγγραφέως συνάπτεται σχέσις· πολλὴν ἀναλογίαν ἔχουσα πρὸς τὴν λεοντίαν καλουμένην ἐταιρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἀπαγορεύει. Ἄν ὑπάρξῃ κέρδος, ὁ συγγραφεὺς μετέχει τὴν ζημίαν ὅμως ὑφίσταται ὅλην ὁ ἐκδότης. Καὶ τοῦτο ὑπὸ οἷουςδὴποτε ὅρους καὶ ἂν ἐγένετο ἡ μεταξὺ αὐτῶν σύμβασις. Ἄν ὁ συγγραφεὺς ἐπώλησεν ἀντὶ ὠρισμένου ποσοῦ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἔργου του, λαμβάνει τὸ συμφωνηθὲν τίμημα αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκδότης ἄς κάμῃ καλὰ. Ἄν μισοπωληθῆ τὸ ἔργον, θὰ καλύψῃ μόλις τὰς δαπάνας· ἂν δὲν πωληθῆ, ζημία. Καὶ ἡ ζημία αὕτη, ὡς σεῖς ὅσοι μετὰ τήσης ἀδιαφορίας ὁμιλεῖτε περὶ τῶν φυλλάδων, δύναται ν' ἀνέλθῃ πολλάκις, ἀναλόγως τοῦ ὄγκου τοῦ ἔργου, εἰς περιουσίαν ὀλόκληρον, δέκα, εἴκοσι, πενήντα χιλιάδων δραχμῶν. Οὕτω βιβλία τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορικοῦ Δικαίου τοῦ Lyon Can et Renault ἢ

τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων Διοβουινιώτου ἀποτελοῦν ἀληθῆ τολμήματα δι' ἓνα ἐκδότην. Καὶ κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ ἐκδότης διαφέρει τοῦ ἀπλοῦ ἐμποροῦ. Ὁ ἐμπορος ἄγεται μόνον ἐκ τοῦ πόθου τοῦ πλουτισμοῦ. Ὁ ἐκδότης ἔχει καὶ φιλοδοξίας. Τὸ ἰδανικόν του εἶνε νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ κύριος μοχλὸς τῆς ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἢ δὲ ἔκδοσις ἐνὸς συγγράμματος ἐκ πεντακοσίων ἢ ἑξακοσίων τυπογραφικῶν φύλλων ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τίτλον τιμῆς δι' αὐτὸν. Ἡ ἰδέα τοῦ κέρδους κατέχει δευτερεύουσαν θέσιν παρ' αὐτῶ· ἐὰν δὲ ποθῆ τὸ χρῆμα, τὸ ποθεῖ ὡς τὸ μόνον ἀσφαλὲς καὶ ἀποκλειστικὸν μέσον τὸ δυνάμενον νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν.

Προσφέρει ἀκόμη τὰς γνώσεις του.

Ἐδῶ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὰ πράγματα θὰ μειδιάσουν βεβαίως. Μήπως ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτεραι γνώσεις διὰ νὰ ἐκδίδῃ τις βιβλία; Ἐν τούτοις ὅσα γνωρίζει εἰς ἀπλοῦς ὑπάλληλος ἐκδοτικοῦ καταστήματος ἐπὶ τῆς ἐν γένει φιλολογίας, ἐπιστημονικῆς, τεχνικῆς, μυθιστορικῆς, δραματικῆς, θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς ἐὰν ἐγνώριζον οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Πανεπιστημίου μας. Ὄνόματα καὶ ἔργα συγγραφέων ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν συγχρόνων εἶναι ὅλα γνωστὰ εἰς αὐτόν, ὀφείλει νὰ τὰ ἔχῃ διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην του, νὰ ἔχῃ ἰδέαν τοῦ περιεχομένου ἐκάστου, νὰ γνωρίζῃ ποῖον εἶναι τὸ θεωρούμενον καλλίτερον, ὅχι δὲ ἅπαξ συνέβῃ ἀγορασταὶ βιβλίων νὰ μείνουν κατάπληκτοι πρὸ ἀπλοῦ πωλητοῦ ἐχθέτοντος τὰς ἐλλείψεις κατ' τὰ πλεονεκτήματα ἐπιστημονικοῦ βιβλίου καὶ παροτρύνοντος νὰ προτιμηθῆ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐπὶ ὁμοειδῶν βιβλίων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὁ ἐκδότης, ὀφείλει νὰ παρακολουθῆ τὴν παγκόσμιον ἐκδοτικὴν κίνησιν· νὰ συμβουλευέται τὰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τῶν κατ' ἔτους ἐκδιδομένων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἰδίᾳ δ' ἐν Γαλλίᾳ, καταλόγων, ἐπετηρίδων, ἐπιθεωρήσεων· νὰ συνδύαζῃ ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐκλέγῃ, νὰ ἐφευρίσκη, νὰ ἐπινοῆ, καὶ νὰ παρορμᾷ εἰς μετάφρασιν ἢ συγγραφὴν ὁμοίων, ἐκ τῆς ἀλαχοῦ ἐπιτυχίας αὐτῶν ὀδηγούμενος. Τὸ κοινὸν συνήθως τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ βιβλίου ἀποδίδει εἰς τὸν συγγραφέα, εἰς αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν, εἰς αὐτὸν τὸν γράψαντα. Καὶ ὅμως τὰ ἐννέα δέκατα τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς ἐκδοτικῆς ἐν Ἑλλάδι ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ἐκδότου, προσφέροντος ἐτοιμὴν τὴν ἰδέαν εἰς τὸν συγγραφέα, ὅστις πολλάκις εἶναι ὅλως ἐναντίος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιτυχία δὲν στέφει πάντοτε τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐνίοτε συμβαίνει ν' ἀποτυγχάνῃ ἐκεῖνο ἀκρι-

ὥς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν προτέρων παρεῖχε τόσην ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Πρόσφατον τοιοῦτον παράδειγμα παρέχουσιν οἱ καλούμενοι Πίνακες τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Συνοφίζουσιν οὗτοι εἰς ὀλίγας λέξεις πάσας τὰς νόσους, συμπτώματα, πρόγνωσιν, διάγνωσιν, θεραπείαν καὶ ἀποτελοῦσι πολύτιμον βοήθημα διὰ πάντα ἰατρὸν. Ἡ ἐπίνοια νεωτάτη καὶ ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἐν Γαλλίᾳ, ὡς εἶχε τὴν κλωσύνην νὰ μὲ πληροφορήτῃ Γάλλος συνάδελφος κατὰ τὸ τελευταῖον εἰς Παρισίους ταξειδίον μου. Παρ' ἡμῖν τὸ ἔργον ἀπέτυχε. Διχτί; Μυστήριον.

Προσφέρει ἔτι τὴν πεῖράν του ὁ ἐκδότης. Ἀπὸ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου μέχρι τῆς διαφημίσεως αὐτοῦ διὰ τῶν ἐφημερίδων ὀφείλει νὰ τὸ παρακολουθήσῃ κατὰ πόδας, νὰ ἐπέμβῃ ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν σύνταξιν του, ἐὰν πρόκηται περὶ πρακτικοῦ τινος ἔργου. Ἐὰν ἀναθέσῃτε λ. γ. εἰς ἓνα οἰονδήποτε εἰδικὸν νὰ σᾶς γράψῃ ἐν βιβλίον περὶ Ξυλουργικῆς ἢ περὶ Σιδηρουργικῆς, πρέπει νὰ παρακολουθήτε συγγρόνως κατὰ πόδας τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας του· ἄλλως τὸ ναυάγιον τοῦ ἔργου εἶναι ἄφευκτον. Ὁ συγγραφεὺς θὰ ἐκτραπῇ εἰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας, θὰ παραθέσῃ ἀλγεβρικοὺς τύπους καὶ ὑπολογισμοὺς ἀκαταλήπτους δι' ἐκείνους, δι' οὓς προορίζεται τὸ βιβλίον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐκδότου πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖ παροῦσα πάντοτε, ἐτοίμη νὰ περικόψῃ τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐπιστημοσύνης τοῦ συγγραφέως, ἥτις παρασκευάζει τὴν ἀφ' ὑψηλοῦ πτώσιν τοῦ ἔργου.

Ἔρχεται ἔπειτα ὁ τίτλος τοῦ ἔργου. Ὡ τῆς φρικώδους ἀγωνίας τοῦ ἐκδότου! Σχεδὸν οὐδεὶς τῶν συγγραφέων θέλει νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ τίτλος ἀποτελεῖ τὰ τρία τέταρτα, πολλάκις δὲ τὸ ὅλον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ βιβλίου. Ἡ παρατήρησις βεβαίως δὲν εἶναι ἰδική μου. Ὁ Monton ἐν τῷ τελευταίῳ ἔργῳ αὐτοῦ «Περὶ τοῦ πῶς δεῖ συγγράφειν» (L'art d'écrire un Livre) τοσαύτην ἀποδίδει σπουδαιότητα εἰς τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου, ὥστε φρονεῖ ὅτι πολλάκις τὸ ὅλον τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τίτλου.

Δυστυχῶς οἱ γράφοντες παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ πλεῖστον οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουν εἰς τὸν τίτλον, ὅστις ἄλλοτε εἶναι μακαρονικώτατος καὶ ἄλλοτε συνοδεύεται ἀπὸ τὰ ἀπαίσια ἐκεῖνα ἐπεξηγηματικὰ τῶν ἥτοι, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαιότεροι ἐνόμιζον ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συνοδεύεται ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου· λ. γ. «Ἡ Αἰώνιος Ζωή, ἡτοιμελέττη περὶ .. κτλ.

Καὶ πρέπει νὰ ἰδρῶσῃ ὁ ἐκδότης διὰ νὰ πείσῃ τὸν συγγραφέα ὅτι ὁ τίτλος του εἶναι ἀκατάλληλος. Ἀλλὰ καταφανέστερον,

παρ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ οἱ συλλογισμοί, εἴμπορεῖ νὰ δείξη τὴν σημασίαν τοῦ τίτλου τὸ ἐξῆς παράδειγμα. Μία ἐκ τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐκδοτικῆς ἦτο ὁ τοῦ κ. Ν. Κοντουριώτου γραφεὶς καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθεὶς «Πρόχειρος Δικηγόρος» τοῦ ὁποίου δύο ἐκδόσεις ἐξηντλήθησαν σχεδὸν τελείως ἐντὸς διετίας. Συγχρόνως μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ ἠγγέλλετο κατὰ σύμπτωσιν ἢ ἐκδοσις καὶ ἄλλου ὁμοίου, φέροντος ὅμως τὸν τίτλον «Νομικὸς ὁδηγὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων.» Τὸ δεύτερον δὲν κατωρθώθη νὰ ἴδῃ ποτὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὀλόκληρον, περιορισθὲν εἰς ἓν ἢ δύο τεύχη.

Ἐρχεται ἔπειτα τὸ ἐξώφυλλον τοῦ βιβλίου τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ὀλόκληρον ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τέλος ἢ διαφήμισις τοῦ ἔργου. Ἐδῶ πρέπει νὰ βάλῃ ὅλην του τὴν ψυχὴν ὁ ἐκδότης. Ὁ συγγραφεὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἀπὸ διαφήμισιν. Δι' αὐτὸν διαφήμισις θὰ εἴπῃ ὀλίγαι λέξεις εἰς μίαν γωνίαν ἐφημερίδος προωρισμένα νὰ ἀναγνωσθοῦν ἀπὸ ὀλίγους ἀργοσχόλους κατατρώγοντας καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἀγγελίας τῶν ἐφημερίδων. Καὶ εἶναι τόσο ὀλίγοι οἱ γνωρίζοντες τί θὰ εἴπῃ διαφήμισις καὶ τόσο δύσκολος ἢ καλὴ διαφήμισις! Εἰς τῶν μεγάλων δημοσιογραφικῶν μας καλάμων μου ἔλεγε πάντοτε ὅτι μία καλὴ ρεκλάμη εἶναι δυσκολωτέρα ἀπὸ δέκα πρώτης τάξεως ἀρθρα. Καὶ ἔχει δίκαιον. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ θὰ ἐγενόμεν ἄνευ πολὺ μακρός, εἰάν ἤθελον νὰ δώσω ἰδέαν αὐτοῦ καὶ ἀρκετὰ κατεγράσθην ἕως τώρα τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἡμερολογίου σας.

Προσφέρει ἀκόμη τὴν ἐργασίαν του τὴν προσωπικὴν ὁ ἐκδότης, ὅλην τὴν ἐργατικότητά καὶ δραστηριότητα τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ ἔχη.

Ὅστις ἐτύπωσε καὶ ἄπαξ μόνον ἔστω καὶ ὀλίγας σελίδας, αὐτὸς μόνον δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς ἀγωνίας τῆς τυπώσεως ἐνὸς βιβλίου. Ὁ ἐκδότης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτυπώσεως εὐρίσκεται μεταξύ τυπογράφων καὶ συγγραφέως, μεταξύ σφύρας καὶ ἄκμωνος δηλαδὴ. Καὶ εἶναι ἀμείλικτος καὶ ἄγριος ὁ πόλεμος μεταξύ τυπογράφων καὶ συγγραφέως, διαρκῆς σειρά ἐχθροπραξιῶν χωρὶς στιγμὴν ἀνακωχῆς. Ὁ συγγραφεὺς ἀνατρέπει τὰ κείμενα πολλάκις, κάμνει προσθαφαιρέσεις καὶ διαγραφὰς καὶ συμπληρώσεις αἱ ὁποῖαι ἐξαγριώνουν τὸν τυπογράφον. Ὁ τυπογράφος ἐξ ἄλλου διαπράττει παρανοήσεις, αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἔξω φρενῶν τὸν συγγραφέα. Τὸ λεπτόν καὶ δυσανάγνωστον γράψιμον ἰδίᾳ εἶναι ἢ πυρῆτις ἢ ἀπειλοῦσα εἰς ἐκάστην ὥραν καὶ ἐκάστην στιγμὴν ἀνάφλεξιν. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ ἐκδότης

πρέπει να είναι "Αργός ἀκοίμητος, ἔτοιμος να προσφέρῃ πάντοτε τὴν ράχιν του τώρα μὲν διὰ να ξεθυμώσῃ ὁ τυπογράφος, ὅταν ἔχῃ δίκαιον, καὶ τώρα ὁ συγγραφεὺς ὅταν δὲν ἔχῃ ἀδίκον, ἔτοιμος ἀκόμη να πληρώσῃ καὶ τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὅταν αἱ ἀνάγκαι τὸ ἀπαιτήσουν, ὅταν δηλαδή ὁ τυπογράφος ἤναγκάσθῃ να καταβάλῃ πρόσθετον ἐργασίαν.

Ἄλλ' ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου εἰς τὴν ἀδιάλλακτον αὐτὴν ἐχθρότητα εἶναι κυρίως τὰ τυπογραφικὰ λάθη. "Ἄν ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἔμπειρος, γωρίζει ὅτι βιβλίον χωρὶς κανέν ἀπολύτως τυπογραφικόν λάθος οὔτε ἔγεινε ποτὲ ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, οὔτε θὰ γίνῃ. Καὶ τὰ πράγματα βαδίζουν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον καλῶς. "Ἄν ὅμως ὁ συγγραφεὺς εἶναι πρωτόπειρος, ἐν καὶ μόνον λάθος εἶναι μαχαιριὰ βθεῖα δι' αὐτόν, τὴν ὁποίαν κανέν βότανον δὲν εἰμπορεῖ να ἐπουλώσῃ.

Καὶ ὅμως τὸ κακὸν αὐτὸ τὸ τόσον φοβερόν, διὰ τοὺς πρωτοπείρους συγγραφεῖς ἰδίᾳ, οὐδεμίᾳ ἀνθρωπίνῃ δύναμις δύναται να ἀνατρέψῃ. Χίλιοι διορθωταί, λέγει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Μοπιτοπ ἂν ἴδουν ἐν ἔργον χωρὶς να εὔρουν τὸ παραμικρὸν λάθος, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἰς χιλιοστὸς πρῶτος δὲν θὰ ἀνακαλύψῃ ἐν τοῦλάχιστον.

Καὶ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν τυπογραφικῶν ἐκείνων λαθῶν τὰ ὁποῖα ἐγκαίρως παρατηροῦνται καὶ διορθοῦνται, ἀλλὰ περὶ τῶν δολίων καὶ ὑπούλων ἐκείνων λαθῶν, τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ διέφυγον ὅλων τῶν διορθωτῶν καὶ τοῦ συγγραφέως τὴν παρατήρησιν, ἀποκαλύπτονται, ὡς ν' ἀποβάλουν αἰφνιδίως τὴν προσωπίδα, μετὰ τὴν τύπωσιν. Τὰ λάθη αὐτὰ ἔχουν κάτι τὸ διαβολικόν, τὸ καταχθόνιον καὶ εἶναι ἀναρίθμητα τὰ περὶ αὐτῶν ἀνέκδοτα.

Ἄλλ' ἐὰν τὰ λάθη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπροσεξίχι τοῦ διορθωτοῦ ἢ τῶν τυπογράφων, εἰς ἀντιστάθμισμα ὄχι σπανίως συμβαίνει αὐτοὶ οὔτοι οἱ δράσται να ἐξαγνίζουν τρόπον τινὰ τὰ ἀμαρτήματά των διορθοῦντες ἀβλεψίας συγγραφικᾶς· δὲν θὰ λησμονήσω δὲ ποτὲ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτόχρημα πράξιν στοιχειοθέτου, ὅστις μετὰ ἐπανειλημμένας διορθώσεις τοῦ συγγραφέως σημειοῦντος δασεῖαν εἰς τὴν λέξιν ὁ π α ὀ ς, αὐτὸς ἐπέμεινε καὶ ἐτύπωσε τὴν λέξιν μὲ ψιλὴν, ὡς ἦτο ὀρθόν, ἀναδεχόμενος ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς πράξεώς του ἀπέναντι συγγραφέως ὅστις ἦτο γνωστὸν ὅτι θὰ ἔκαμνεν ἐπανάστασιν ἐὰν ἀνεκάλυπτεν ὅτι ἔμεινε λάθος διορθωθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Ὀλίγοι μάλιστα ἴσως γνωρίζουν ὅτι εἰς τῶν ὠραιότερων στίχων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας εἶναι προῖον τυπογραφικοῦ λάθους. Εἶναι ὁ γνωστότατος παρ'

ἡμῖν στῖχος τοῦ Malherbe, γνωστός ἰδίως ἐκ τῆς παραφράσεως τοῦ Παράσχου.

Τὴν αὐγὴν μὲ τὴν δροσοῦλα ἐγεννήθηκ' ἓνα ρόδο·
τὴν αὐγὴν μὲ τὴν δροσοῦλα ἐμαράθηκε τὸ ρόδο.

Ὁ ποιητὴς εἶχε γράψει :

Et Rosette a vécu ce que vivent les roses,
L' espace d' un matin.

καὶ ὁ τυπογράφος συνέθεσε :

Et rose, elle a vécu ce que vivent les roses,
L' espace d' un matin.

Τὸ λάθος τοῦ τυπογράφου ἔδιδε τόσον ὠραῖον τέλος εἰς τὴν στροφὴν ὥστε ὁ ποιητὴς τὸ ἀφῆκε.

Δυστυχῶς ὅλα τὰ λάθη δὲν εἶναι προϊόντα τυπογραφικῆς μεγαλοφυΐας καὶ ὁ ἐκδότης ὀφείλει νὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συγγραφέως διορθωτὰς πρώτης τάξεως, καλοὺς διορθωτὰς· ἂν δὲν ἐμπνεύσῃ αἰσθήματα ὁμοιοίας καὶ ἀγάπης μεταξὺ συγγραφέως καὶ τυπογράφου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὑπάρχει ἐλπίς νὰ παρασχη στιγμὰς ἀναπαύσεως εἰς τὸν ἐκδότην.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι εὐκόλον νὰ συμπεράνῃ τις ποίαν τεραστίαν ἐργατικότητα πρέπει ν' ἀποδείξῃ ὁ ἐκδότης, εἰς τὸν ὑποφαινόμενον συνέβη, ἔχει νὰ ἐκδώτῃ εἰς διάστημα τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν διακόσις περίπου διδακτικὰ ἔργα. Βεβαίως τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτον εἰς τὸν ἐκδότην ἂν δὲν βοηθεῖται ὑπὸ πολυπληθοῦς καὶ ἀναλόγως μορφωμένου προσωπικοῦ, ἀλλὰ πάντως ὀφείλει ὁ ἴδιος νὰ προβλέψῃ περὶ ὅλων καὶ νὰ φροντίσῃ δι' ὅλα.

Προσφέρει τέλος ἀκόμη ὁ ἐκδότης τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τοῦ βιβλίου· μέσα, τὰ ὅποια δι' ἀγώνων καὶ μόχθων καὶ θυσιῶν ἀπείρων ἐδημιούργησεν ὁ ἴδιος ἀναλόγως τῶν προσπαθειῶν του καὶ τῆς φιλοδοξίας του. ὦ! εἰς τὴν ἐκδόσιν ὁ ἀφελὴς ἀναγνώστης, ὁ εὐρίσκων εἰς τὴν μακρυνὴν ἐπαρχίαν του ἔτοιμον πρὸς ἀγορὰν τὸ βιβλίον οὐ ἔχει ἀνάγκην, μὲ τὴν αὐτὴν τιμὴν τοῦ καταστήματος, ποίαν τεραστίαν ἐργασίαν καὶ θυσίαν ἀπῆτησαν αἱ ἐξήκοντα περίπου ἀντιπροσωπεῖαι τοῦ ἐκδοτικοῦ μου Οἴκου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ἀναμφιβόλως θὰ εἶχεν ἄλλην ἰδέαν περὶ ἐκδότου.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐκδότης εἰς ὠχρὰν σκιαγραφίαν. Ἄν δὲν δέχεσθε ὅτι τὸ ἐπάγγελμά του εἶνε ἀπὸ τὰ πλέον πολυβασανισμένα, θὰ δεχθῆτε τοῦλάχιστον, ἐλπίζω, ὅτι τὸν ἄρτον του τὸν τρώγει χριστιανικώτατα ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου του.